

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์เพื่อวัดระดับความสำคัญของมิติเชิงคุณภาพการให้บริการ กรณีศึกษา ธนาคารพาณิชย์ในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดสมุทรปราการ” ผู้วิจัยได้ทบทวนทฤษฎี แนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ซึ่งสามารถแบ่งหัวข้อได้ดังต่อไปนี้

2.1 พื้นฐานแนวคิดคุณภาพการบริการ

2.1.1 แบบจำลอง SERVQUAL

2.1.2 ตัวบ่งชี้ระดับคุณภาพการบริการของธนาคารตามแบบจำลอง SERVQUAL

2.1.3 สรุปลักษณะเด่นของแบบจำลอง SERVQUAL

2.1.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบจำลอง SERVQUAL

2.2 กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ (Analytical Hierarchy Process)

2.2.1 หลักการสำคัญของกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์

2.2.2 ขั้นตอนของกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์

2.2.3 การวิเคราะห์ลำดับความสำคัญ

2.2.3.1 ประเภทของลำดับความสำคัญ

2.2.3.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ลำดับความสำคัญ

2.2.4 การวิเคราะห์อัตราส่วนความไม่สอดคล้องของการตัดสินใจ

2.2.5 สรุปลักษณะเด่นของกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์

2.2.6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์

2.1 พื้นฐานแนวคิดคุณภาพการบริการ

Taylor และ Baker กล่าวว่าคุณภาพการบริการของธนาคาร คือ สิ่งแรกที่ธนาคารต้องทำก่อนเพื่อรักษาความพึงพอใจของลูกค้า (Taylor & Baker, 1994) ผู้จัดการธนาคารมีหน้าที่ที่จะต้องเฝ้าสังเกตและดำเนินการ เพื่อคงรักษาระดับความพึงพอใจของลูกค้าตลอดจนต้องแสดงให้เห็นว่าบริการที่ดีเป็นอย่างไร นอกจากนี้พนักงานระดับปฏิบัติการก็เป็นบุคคลสำคัญลำดับต้น เพราะการบริการถูกถ่ายทอดมาจากบุคคลนั้นเป็นลำดับแรก (Molhotra, Ulgado, Agarwal, & Wu, 2005) จะเห็นได้ว่าแนวคิดเรื่องคุณภาพการบริการตั้งอยู่บนประเด็นสำคัญ 2 ประการประกอบไปด้วยแนวคิดของเรื่องความพึงพอใจของลูกค้าและแนวคิดเรื่องการให้บริการที่ดีของธนาคาร แต่อย่างไรก็ดีเมื่อกล่าวถึงคุณภาพการบริการอาจจะดูเป็นนามธรรมจับต้องยาก ดังนั้นเพื่อให้เป็นรูปธรรมสามารถวัดผลของคุณภาพการบริการของธนาคารได้อย่างชัดเจนจะต้องมีเครื่องมือสำหรับการวัดเพื่อให้สามารถรับรู้ความสามารถด้านการบริการได้ การกำหนดว่าคุณภาพการบริการนั้นดีหรือไม่หนทางหนึ่งที่สามารถจำกัดความดังกล่าวได้นั้นก็คือการเปรียบเทียบระหว่างความคาดหวังในงานบริการของลูกค้าและการรับรู้ของลูกค้าต่องานบริการที่ดีรับ (Gronroos, 1984; Parasuraman Berry, & Zeithaml, 1985; 1988; 1991)

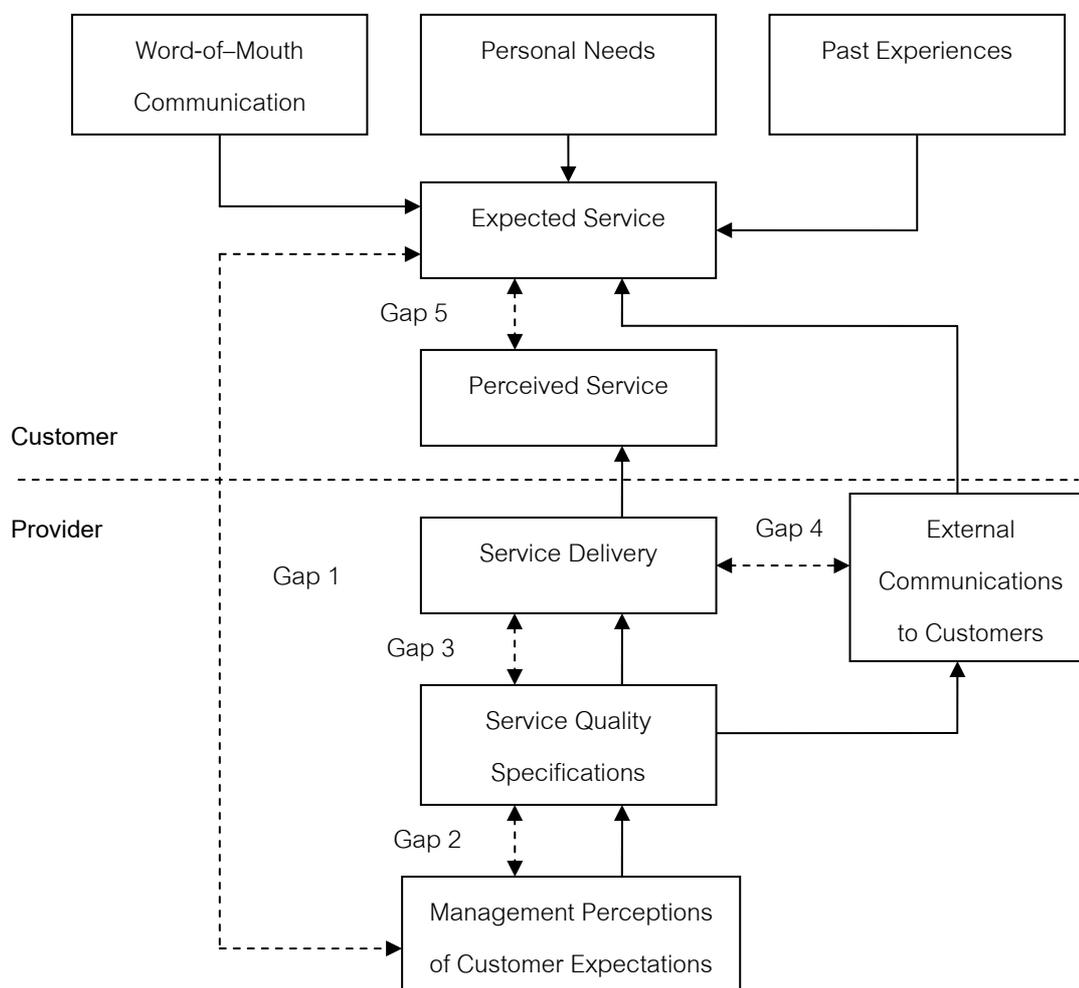
Gronroos ได้เสนอแบบจำลอง Technical and Functional Quality Model ประกอบไปด้วยคุณภาพ 2 ด้าน ได้แก่ คุณภาพด้านเทคนิค (Technical Quality) และ คุณภาพจำแนกตามหน้าที่ (Functional Quality) คุณภาพด้านเทคนิคหมายถึงคุณภาพที่มีได้เกิดจากการกระทำของผู้ให้บริการ ได้แก่ อาคาร สถานที่ เครื่องใช้ในการบริการ เป็นต้น คุณภาพจำแนกตามหน้าที่ เป็นคุณภาพที่เกิดจากการใช้บริการของมนุษย์โดยตรง ได้แก่ พนักงานที่ให้บริการ ณ จุดนั้น ๆ ผลของคุณภาพด้านเทคนิคและคุณภาพจำแนกตามหน้าที่จะก่อให้เกิดภาพลักษณ์ขององค์กรผู้ให้บริการ และภาพลักษณ์นี้จะเป็นตัวชี้วัดระดับคุณภาพการบริการขององค์กรผู้ให้บริการว่าคุณภาพการบริการเป็นอย่างไร (Gronroos, 1984) นอกจากนี้แนวคิดการวัดความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและการรับรู้ของลูกค้าที่มีต่อการบริการเพื่อวัดคุณภาพการบริการ ก็ยังมีผู้เสนอแบบจำลองคุณภาพการบริการอื่น อาทิเช่น แบบจำลอง Attribute Service Quality ที่เสนอโดย Haywood-Farmer แบบจำลองดังกล่าวได้เสนอแนวคิดของค์กรการบริการที่ดีโดยจำแนกประเด็นต่าง ๆ ออกเป็น 3 หมวดเพื่อการบริหารการบริการที่ดีขึ้น ได้แก่ การตัดสินใจอย่างมืออาชีพ (Professional Judgment) สิ่งอำนวยความสะดวกและการดำเนินการ (Physical Facilities and Processes) และ พัฒนาการด้านการบริการ (Behavioral Aspects) แต่ข้อจำกัดของแบบจำลองนี้

ก็คือมิได้มีการวัดระดับคุณภาพการบริการและมิได้เสนอแนวทางปฏิบัติเพื่อให้มีการบริการที่ดีขึ้น เพียงแค่บ่งบอกว่าคุณภาพการบริการที่ดีควรประกอบไปด้วยอะไรบ้าง (Haywood-Farmer, 1988; Seth, Deshmukh, & Vrat, 2005) จากการทบทวนแบบจำลองคุณภาพการบริการที่ได้ถูกเสนอระหว่างปี 2526 ถึง 2546 จำนวน 19 แบบจำลองพบว่าจำนวนครึ่งหนึ่งของแบบจำลองคุณภาพการบริการเป็นการวัดบนพื้นฐานระหว่างความคาดหวังต่องานบริการของลูกค้าและการบริการที่ลูกค้าได้รับนั่นก็คือ Gap Analysis จะเห็นได้ว่านักวิจัยต่างพยายามวัดคุณภาพการบริการโดยอาศัยแนวคิดเรื่องการวัดช่องว่าง โดยจุดเริ่มต้นของแนวคิดดังกล่าวนี้ก็คือแบบจำลอง SERVQUAL ต่อจากนั้นนักวิจัยท่านอื่นได้นำแนวคิดดังกล่าวไปพัฒนาเป็นแบบจำลองอื่น ได้แก่ แบบจำลอง Performance Only (Conin & Taylor, 1992) แบบจำลอง Retail Service Quality (Sweeney, Soutar, & Johnson, 1997) แบบจำลอง Internal Service Quality (Frost & Kumar, 2000) และ แบบจำลอง IT-based (Zhu, Wymer, & Chen, 2002) เป็นต้น ซึ่งล้วนอาศัยแนวคิดและมีติดคุณภาพการบริการตามแบบจำลอง SERVQUAL (Seth, Deshmukh, & Vrat, 2005) ดังนั้นแบบจำลอง SERVQUAL จึงถือได้ว่าเป็นแบบจำลองที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากสำหรับการวัดคุณภาพการบริการ เพราะถูกนำไปใช้เพื่อวัดในอุตสาหกรรมบริการมากกว่า 30 อุตสาหกรรมบริการตลอดระยะเวลากว่า 20 ปีหลังจากที่ถูกเสนอครั้งแรก (Caruana, 2002; Ladhari, 2008; Lassar, Manolis, & Winsor, 2000)

แบบจำลอง SERVQUAL ถูกเสนอขึ้นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1985 แบบจำลองดังกล่าวเป็นแบบจำลองที่ให้ความสำคัญเรื่องคุณภาพการบริการทั้งในส่วนของผู้ให้บริการและผู้รับบริการ แนวคิดของแบบจำลอง SERVQUAL จะทำการวัดความแตกต่างระหว่างความคาดหวังกับความพอใจในการบริการที่ได้รับ (Gap Analysis) ช่องว่างที่ได้จากความแตกต่างระหว่างความคาดหวังกับความพอใจจะเป็นผลลัพธ์ให้ผู้ให้บริการทราบถึงความต้องการของลูกค้าและความสามารถในการบริการของตนเอง เพื่อใช้ในการปรับปรุงคุณภาพการบริการต่อไป การวัดคุณภาพการบริการจะครอบคลุมคุณภาพการบริการทั้ง 5 มิติ ประกอบไปด้วย ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangibles) การตอบสนองความต้องการของลูกค้า (Responsiveness) ความน่าเชื่อถือ (Reliability) ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) และ ความเชื่อมั่น (Assurance) และในแบบจำลองดังกล่าวยังได้กำหนดตัวอย่างตัวบ่งชี้เอาไว้ทั้งสิ้น 22 ตัวบ่งชี้ ตัวบ่งชี้แต่ละตัวจะถูกนำไปใช้วัดความแตกต่างระหว่างความคาดหวังกับการบริการที่ได้รับ หากค่ามากก็แสดงว่าลูกค้าคาดหวังสูง แต่คุณภาพงานบริการที่ออกมามีค่าต่ำ ตัวอย่างเช่น ในตัวบ่งชี้เรื่องจำนวนเครื่อง ATM ที่ให้บริการของธนาคาร A ถ้าการวัดช่องว่างมีค่าเป็นบวกแสดงว่าลูกค้าคิดว่าจำนวนเครื่อง ATM ที่ให้มี

จำนวนน้อยไป ถ้าการวัดช่องว่างมีค่าเท่ากับศูนย์แสดงว่าลูกค้าคิดว่าจำนวนเครื่อง ATM มีพอดีกับความต้องการของลูกค้า ถ้าค่าเป็นลบแสดงว่าลูกค้ามีความพอใจในตัวบ่งชี้นี้มาก (Parasuraman, Berry, & Zeithaml, 1985, 1988, 1991; Seth, Deshmukh, & Vrateth, 2005) แบบจำลอง SERVQUAL ถูกนำไปใช้ในการวัดคุณภาพการบริการของธนาคารหลายงานวิจัย ตัวอย่างเช่น งานวิจัยการวัดความคาดหวังและความพอใจในธนาคารในประเทศไทย พบว่า มิติความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangibles) มีช่องว่างต่ำสุด (Arasli, Mehtap-Smadi, & Katircioglu, 2005) การวัดในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่าภาพรวมทั้ง 5 มิติของแบบจำลอง SERVQUAL ลูกค้ามีความพอใจ (Lassar, Manolis, & Winsor, 2000) นอกจากนี้ยังมีการเปรียบเทียบระหว่างธนาคารในประเทศสหรัฐอเมริกาโดยใช้แบบจำลอง SERVQUAL ในการเปรียบเทียบพบว่าผลลัพธ์คุณภาพการบริการของ 2 ธนาคารแตกต่างกัน (Najjar & Bishu, 2006) อย่างไรก็ตามจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าตัวบ่งชี้ระดับคุณภาพการบริการของธนาคารที่ใช้สำหรับวัดตามวิธีของแบบจำลองคุณภาพ SERVQUAL มีลักษณะและจำนวนตัวบ่งชี้ที่แตกต่างกันออกไปมีที่เหมือนกันและที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละพื้นที่ ซึ่งสามารถเกิดได้จากวัฒนธรรมการบริการที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ประเทศ และจากปัจจัยอื่น ๆ ที่ทำให้คุณลักษณะตัวบ่งชี้แตกต่างกันออกไป (Ladhari, 2008) ตลอดระยะเวลามากกว่า 20 ปี แบบจำลองนี้ก็ยังคงถูกใช้เพื่อวัดระดับคุณภาพการบริการและถูกกล่าวถึงเมื่อพิจารณาเรื่องคุณภาพการบริการ อีกทั้งยังเป็นแม่แบบในการพัฒนาแบบจำลองคุณภาพการบริการของอุตสาหกรรมบริการต่าง ๆ นอกจากนี้ยังคงมีรายงานการวิจัยที่ได้นำแบบจำลองดังกล่าวไปวัดความคาดหวังในงานบริการกับความพอใจในงานบริการที่ได้รับสำหรับอุตสาหกรรมบริการของธนาคารโดยตรงจนถึงปัจจุบัน (Najjar & Bishu, 2006; Cui, Lewis, & Park, 2003; Arasli, Mehtap-Smadi, & Katircioglu, 2005)

2.1.1 แบบจำลอง SERVQUAL

ภาพที่ 2.1 แสดงองค์ประกอบของแบบจำลอง SERVQUAL

ที่มา: Parasuraman Berry, & Zeithaml, 1988

แบบจำลอง SERVQUAL (ภาพที่ 2.1) (Parasuraman Berry, & Zeithaml, 1988) คือแบบจำลองคุณภาพการบริการ ที่มีกรอบแนวคิดบนพื้นฐานความแตกต่าง (Gap) ระหว่างความคาดหวังและความพอใจที่ได้รับในด้านคุณภาพการบริการของลูกค้าหรืออีกนัยหนึ่งก็คือการประเมินคุณภาพการบริการโดยใช้ความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ลูกค้าพึงปรารถนาจากผู้ให้บริการซึ่งมีพื้นฐานมาจากปัจจัยดังต่อไปนี้ คำบอกเล่าปากต่อปาก (Word-of-Mouth Communication) ความต้องการส่วนบุคคล (Personal Needs) ประสบการณ์ในอดีตที่ผ่านมา (Past Experience) และการสื่อสารภายนอกกับลูกค้า (External Communication to Customers) ส่งผลให้เกิดความ

คาดหวังกับคุณภาพการบริการที่ปรากฏขึ้นกับลูกค้าผู้รับบริการ (Perceived Service) ความแตกต่างของแต่ละกิจกรรมที่สัมพันธ์กันจะนำไปสู่ผลลัพธ์ของกิจกรรมการบริการ

แบบจำลอง SERVQUAL Model เป็นการวัดใน 2 มุมมอง มุมมองแรกพิจารณาความแตกต่างภายในของผู้ให้บริการเอง ในที่นี้คือความแตกต่าง (ช่องว่าง) จะประกอบไปด้วย ช่องว่างที่ 1 ถึง ช่องว่างที่ 4 ในช่องว่างที่ 1 ได้แก่ ความสามารถของผู้บริหารในการเข้าใจสิ่งที่ลูกค้าคาดหวัง (Management Perceptions of Customer Expectations) ซึ่งหมายถึง ความเข้าใจของผู้บริหารขององค์กรในเรื่องความคาดหวังของลูกค้าและฝ่ายบริหารจะต้องให้ความสำคัญถึงความต้องการของลูกค้าเพื่อที่จะนำไปกำหนดแผนงานและยุทธศาสตร์ ในกิจกรรมการบริการให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า ตลอดจนให้ความสำคัญและมีการจัดสรรงบประมาณในการศึกษาความต้องการและความคาดหวังของลูกค้าอย่างเพียงพอ ช่องว่างที่ 2 ได้แก่ ความสามารถของผู้ให้บริการในการนำเสนอสิ่งที่ลูกค้าคาดหวังเปลี่ยนเป็นข้อกำหนดสำหรับกิจกรรมการบริการ (Service Quality Specifications) หมายถึง ความสามารถในการเปลี่ยนความเข้าใจให้เป็นไปตามข้อกำหนดของกิจกรรมการบริการ เช่น การประเมินว่าข้อกำหนดของกิจกรรมการบริการในปัจจุบันมีความสอดคล้องกับความต้องการของลูกค้ามากน้อยเพียงใด มีการกำหนดแผนการดำเนินงาน เพื่อให้ได้ข้อกำหนดของกิจกรรมการบริการที่มีความสอดคล้องกับการศึกษานั้น ช่องว่างที่ 3 ได้แก่ ความสามารถในการให้บริการตามข้อกำหนดกิจกรรมการบริการต่าง ๆ แก่ลูกค้า (Service Delivery) หมายถึง การวัดระดับความสามารถในการส่งมอบบริการให้กับลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ มีการเลือกสรรบุคลากร เทคโนโลยีในการให้บริการที่มีคุณภาพ การจัดการอบรมพัฒนาระบบการส่งมอบบริการให้มีประสิทธิภาพ การทำงานร่วมกันภายในองค์กร เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการมีความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเองมากน้อยเพียงใด ช่องว่างที่ 4 ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสารหรือนำเสนอข้อกำหนดกิจกรรมการบริการต่างๆ เพื่อให้ลูกค้ามีความเข้าใจ (External Communications to Customers) หมายถึง ขีดความสามารถในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ของผู้ให้บริการว่ามีความสามารถในการเข้าถึงลูกค้าได้มากน้อยเพียงใด มีการตรวจสอบว่าข้อมูลความสามารถในการบริการที่นำเสนอไปนั้นมีความสอดคล้องกับความสามารถในการบริการเพียงใด ในมุมมองที่สอง พิจารณาความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมบริการที่เกิดขึ้นกับผู้ให้บริการและลูกค้าผู้มารับบริการ สามารถทำการวัดโดยอาศัยความแตกต่างของผลลัพธ์จากกิจกรรมการบริการที่ลูกค้าได้รับซึ่ง หมายถึง การวัดความสามารถของการส่งมอบบริการให้กับลูกค้าเพื่อตรวจสอบว่าลูกค้าได้รับการบริการที่สอดคล้องกับความคาดหวังระดับใด

สำหรับช่องว่างที่ 5 จะเป็นส่วนที่มีความสำคัญมากที่สุดของแบบจำลองเนื่องจาก เป็นส่วนที่จะใช้ประเมินว่า ความสามารถในการบริการในปัจจุบัน ต้องมีการปรับปรุงคุณภาพในการบริการมากน้อยเพียงใด เนื่องจากเป็นการรับรู้ที่เกิดขึ้นโดยตรงของลูกค้า ในการวัดผลลัพธ์ของกิจกรรมการบริการตามแบบจำลอง SERVQUAL ได้เสนอการวัดผลลัพธ์ออกเป็น 5 มิติ ได้แก่ ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangibles) ความน่าเชื่อถือ (Reliability) การตอบสนองความต้องการของลูกค้า (Responsiveness) ความเชื่อมั่น (Assurance) และความเห็นอกเห็นใจใส่ (Empathy) ซึ่งสามารถอธิบายความหมายได้ดังต่อไปนี้

1. ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangibles) หมายถึง คุณลักษณะทางกายภาพ ของกิจกรรมการบริการที่ปรากฏให้เห็น ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของอุปกรณ์ เครื่องมือในการให้บริการ สถานที่ที่พร้อมสำหรับการบริการ ตลอดจนพนักงานและบุคลากรซึ่งในส่วนนี้ลูกค้าสามารถมองเห็น และสามารถทำการประเมินได้ในทันที
2. การตอบสนองความต้องการของลูกค้า (Responsiveness) หมายถึง ความสามารถในการตอบสนองของบุคลากรภายในองค์กร เช่น ผู้ให้บริการมีความยินดีที่จะให้บริการแก่ลูกค้าโดยแสดงออกมาเป็นการกระทำที่สามารถสังเกตได้ ลูกค้าสามารถประเมินผลการดำเนินการโดยใช้ความรู้สึกส่วนตัวของลูกค้า
3. ความน่าเชื่อถือ (Reliability) หมายถึง ความน่าเชื่อถือที่มีต่อผลลัพธ์ที่เกิดจากองค์กรหรือกิจกรรมในการบริการที่มั่นใจว่าลูกค้าจะสามารถ ได้รับการบริการในระดับเดียวกันทุกครั้ง ผู้ให้บริการสามารถให้การบริการได้ตามที่มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ไว้
4. ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) หมายถึง ความเข้าใจหรือเอาใจใส่ของบุคลากรที่มีต่อลูกค้า ซึ่งจะสามารถประเมินผลของการให้บริการว่า ลูกค้ามีความรู้สึกที่ดีในภายหลังการรับบริการหรือไม่
5. ความเชื่อมั่น (Assurance) หมายถึง ความไว้วางใจของลูกค้าที่มีต่อผลลัพธ์อันเกิดจากกิจกรรมการบริการ ความมั่นใจในขีดความสามารถของผลลัพธ์ที่เกิดจากการให้บริการ

2.1.2 ตัวบ่งชี้ระดับคุณภาพการบริการของธนาคารตามแบบจำลอง SERVQUAL

ในทุกมิติของช่องว่างที่ 5 ตามแบบจำลอง SERVQUAL จะมีตัวบ่งชี้คุณภาพการบริการอยู่ภายใน แต่ในงานบริการของแต่ละอุตสาหกรรมตัวบ่งชี้ก็มีความแตกต่างกันในแต่ละประเภทของธุรกิจบริการ เช่น โรงพยาบาล โรงแรม มหาวิทยาลัย ท่องเที่ยว รวมถึงธนาคาร แม้แต่ งานบริการของธนาคารเองก็มีความหลากหลายของตัวบ่งชี้ขึ้นเนื่องมาจากการวัดทั้งในส่วนของการบริการของธนาคารโดยตรงและธนาคารที่มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น การทำธุรกรรมผ่านทางโทรศัพท์หรืออินเทอร์เน็ต เป็นต้น ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลทำให้รายละเอียดที่ปรากฏเป็นตัวบ่งชี้ถึงระดับคุณภาพการบริการของธนาคารทั้ง 5 มิติตามแบบจำลอง SERVQUAL จากการทบทวนจากนักวิจัยหลายท่านจึงมีทำให้มีตัวบ่งชี้ที่เหมือนกันและมีตัวบ่งชี้บางส่วนที่แตกต่างกันออกไป นักวิจัยหลายท่านได้ทำการวิจัยและได้กำหนดตัวบ่งชี้เฉพาะของคุณภาพการบริการของธนาคารในมิติต่าง ๆ ตามแบบจำลอง SERVQUAL ไว้ซึ่งสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 แสดงตัวบ่งชี้ลักษณะคุณภาพการบริการของธนาคารในมิติต่าง ๆ

มิติความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangibles)	คณะนักวิจัย *
มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการบริการ	1, 3, 4, 5
มีปริมาณเครื่องถอนเงินอัตโนมัติ (ATM) ที่มากพอ	1, 2, 4
ธนาคารมีสิ่งอำนวยความสะดวกกับลูกค้าที่มารับบริการ	2, 3, 6
มีการจัดการลำดับการบริการลูกค้าอย่างรวดเร็วโดยใช้เทคโนโลยีช่วย	1, 4
สถานที่ตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสม	2
มิติการตอบสนองความต้องการของลูกค้า (Responsiveness)	คณะนักวิจัย *
มีหลายช่องทางทำให้สะดวกในการทำธุรกรรม	2, 3, 6
พนักงานมีความพร้อมในการบริการ	3, 5, 6
พนักงานเต็มใจที่จะแก้ไขปัญหาอย่างทันทีทันใดเมื่อลูกค้าร้องขอ	2, 3, 5
พนักงานทราบความต้องการของลูกค้าเป็นอย่างดี	2, 3
สามารถอธิบายงานบริการของธนาคารได้อย่างชัดเจน	2
ธนาคารมีช่องทางรับข้อเสนอนะและข้อร้องเรียนของลูกค้า	7

ตารางที่ 2.1(ต่อ) แสดงตัวบ่งชี้ลักษณะคุณภาพคุณภาพการบริการของธนาคารในมิติต่างๆ

มิติความน่าเชื่อถือ (Reliability)	คณะนักวิจัย *
รักษาความลับของลูกค้า	1, 3, 4, 6
มีระบบการจัดการข้อมูลทางธุรกรรมที่ถูกต้องแม่นยำตามเงื่อนไขที่กำหนด	1, 2, 3, 4
มีการบริการรวดเร็วปราศจากข้อผิดพลาดตั้งแต่ครั้งแรกที่ลูกค้ามารับบริการ	2, 3, 7
พนักงานสามารถให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ลูกค้าเสมอ	1, 4
ธนาคารมีความน่าเชื่อถือและมีชื่อเสียง	2

มิติความเห็นอกเห็นใจ (Empathy)	คณะนักวิจัย *
พนักงานมีความเป็นกันเอง เต็มใจดูแลเอาใจใส่	2, 3, 5, 6
พนักงานให้ความช่วยเหลือลูกค้าอย่างสม่ำเสมอ	3, 5
พนักงานสามารถจดจำข้อมูลพื้นฐานลูกค้าเป็นอย่างดี	2, 7
พนักงานกล่าวคำทักทายกับลูกค้าเมื่อลูกค้ามาถึงธนาคาร	2

มิติความเชื่อมั่น (Assurance)	คณะนักวิจัย *
การบริการของธนาคารทำให้รู้สึกปลอดภัยเมื่อได้ทำธุรกรรมกับธนาคาร	1, 2, 4, 5
การบริการเป็นไปตามเกณฑ์ที่ได้ประกาศไว้ให้ลูกค้าทราบ	1, 4
ธนาคารมีการติดต่อไปยังลูกค้าทุกครั้งเมื่อเห็นว่าเรื่องดังกล่าวเป็นประโยชน์กับลูกค้า	

คณะนักวิจัย *

หมายเลข 1 – 4 เป็นงานวิจัยที่ใช้ขอบเขตตัวบ่งชี้รายมิติของ SERVQUAL วัดระดับคุณภาพการบริการของธนาคารโดยตรง ส่วนหมายเลข 5 – 7 เป็นงานวิจัยที่วัดระดับคุณภาพการบริการของธนาคารทางโทรศัพท์และอิเล็กทรอนิกส์ทำให้ต้องมีการปรับปรุงจากแบบสอบถามเพื่อให้สอดคล้องกับขอบเขตตัวบ่งชี้ของธนาคารพาณิชย์โดยตรง หมายเลข 1 ได้แก่ Petridou, Spathis, Glaveli, & Liassides, 2007 หมายเลข 2 ได้แก่ Najjar & Bishu, 2006 หมายเลข 3 ได้แก่ Arasli, Mehtap-Smadi, & Katircioglu, 2005 หมายเลข 4 ได้แก่ Spathis, Petridou, & Glaveli, 2004 หมายเลข 5 ได้แก่ Kueh & Voon, 2007 หมายเลข 6 ได้แก่ Ibrahim, Joseph, & Ibeh, 2006 หมายเลข 7 ได้แก่ Joseph, McClure, & Joseph, 1999

จากตารางที่ 2.1 เป็นตารางสรุปที่แสดงถึงตัวบ่งชี้ลักษณะคุณภาพการบริการของธนาคารจำแนกรายมิติทั้ง 5 มิติตามแบบจำลอง SERVQUAL จากตารางพบว่านักวิจัยส่วนใหญ่ได้กำหนดตัวบ่งชี้คุณภาพการบริการของธนาคารที่มีความสอดคล้องกัน ตัวบ่งชี้หลายตัวถูกกำหนดไว้ในงานวิจัยเหมือนกัน มีตัวบ่งชี้บางตัวที่คณะนักวิจัยได้มองแตกต่างออกไป แต่ในมุมมองที่มีความแตกต่างก็ยังคงอยู่ในขอบเขตของคุณภาพการบริการในมิตินั้น

2.1.3 สรุปลักษณะเด่นของแบบจำลอง SERVQUAL

แบบจำลอง SERVQUAL เป็นแบบจำลองที่ถูกใช้อย่างแพร่หลายทั้งทวีปเอเชีย ยุโรป และแอฟริกา ในหลายอุตสาหกรรมการบริการ อาทิเช่น คุณภาพการบริการทางการศึกษา การบริการของท่าเรือ โรงแรม หรือแม้แต่การบริการของตำรวจโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความสามารถในการให้บริการ โดยกำหนดตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวข้องกับงานบริการนั้น ๆ ก็จะสามารถทำการประเมินความสามารถในการบริการนั้นได้ ผลลัพธ์ที่ได้ส่งผลทำให้มีการปรับปรุงการบริการในจุดที่มีข้อบกพร่องหรือจุดที่มีความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและความพอใจกันอย่างมาก จะต้องถูกพิจารณาปรับปรุงคุณภาพการบริการก่อน นอกจากนี้ยังช่วยกำหนดยุทธศาสตร์งานบริการให้กับหน่วยงานที่ได้ใช้แบบจำลอง SERVQUAL เป็นเครื่องมือ เนื่องจากสามารถวัดคุณภาพการบริการที่เป็นนามธรรมให้ออกมาในรูปแบบของตัวเลขได้

2.1.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบจำลอง SERVQUAL

แบบจำลอง SERVQUAL ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในหลายอุตสาหกรรมการบริการทั้งทวีปเอเชีย ยุโรป และแอฟริกา เพื่อวัดความคาดหวังและความพอใจในภาคการบริการต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น ในภาคการศึกษาของประเทศไทยได้มีการทำวิจัยเรื่องผลสำรวจความต้องการ - ความคาดหวังของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรและการบริการการศึกษาโดยอาศัยแบบจำลอง Service Quality (SERVQUAL) โดยทำการศึกษาในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ได้รับผลดังนี้ นักศึกษามีระดับความพอใจในการบริการต่าง ๆ ของสถานศึกษาดี มิติที่พึงพอใจสูงสุดคือความไว้วางใจ (Assurance) ส่วนมิติที่พึงพอใจน้อยที่สุดคือความสามารถในการตอบสนอง (Responsiveness) (ตรีทศ เหล่าศิริหงษ์ทอง และคนอื่น ๆ, 2547) สำหรับในต่างประเทศเช่นประเทศไนจีเรียแบบจำลอง SERVQUAL ถูกนำไปใช้เพื่อวัดคุณภาพการบริการใน 2 ท่าเรือภายในประเทศ ได้แก่ ท่าเรือ Harcourt และท่าเรือ Lagos ผลการศึกษาพบว่าโดยรวมท่าเรือ Harcourt มีคุณภาพการ

บริการที่ดีกว่า ส่งผลทำให้ท่าเรือ Lagos ต้องทำการปรับปรุงการบริการ ประเด็นที่ต้องปรับปรุง ได้แก่เรื่องความสามารถในการตอบสนอง (Responsiveness) ซึ่งมีความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและความพอใจสูงสุด (Ugboma, Ibe, & Ogwude, 2004) ในธุรกิจประเภทโรงแรมซึ่งเป็นงานให้บริการมีคณะนักวิจัยได้ทำการวิจัยเพื่อหาช่องว่างระหว่างความคาดหวังกับความพอใจของลูกค้าโดยทำการเปรียบเทียบโรงแรมในที่มีความหรูหราต่างกัน จากการศึกษาพบว่าโรงแรมที่มีความหรูหราระดับห้าดาวมีความแตกต่างระหว่างความคาดหวังกับความพอใจน้อยกว่าโรงแรมที่มีความหรูหราระดับสี่ดาว (Lau, Akbar, & Fie, 2005) งานบริการสาธารณะประเภทการบริการของตำรวจในประเทศสกอตแลนด์ได้มีการวิจัยโดยใช้แบบจำลอง SERVQUAL เพื่อประเมินความแตกต่าง ในมุมมองของผู้รับบริการมีความคาดหวังในเรื่องความน่าเชื่อถือ (Reliability) มากที่สุด ส่วนเรื่อง ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangibles) ผู้รับบริการมีความคาดหวังน้อยที่สุด (Donnelly, Kerr, Rimmer, & Shiu, 2006)

สำหรับในอุตสาหกรรมธนาคารแบบจำลอง SERVQUAL ถูกนำไปใช้เพื่อวัดความแตกต่างระหว่างการบริการที่คาดหวังและความพอใจในการบริการของธนาคารที่ได้รับ งานวิจัยเพื่อวัดความแตกต่างระหว่างความคาดหวังกับความพอใจในงานบริการของธนาคารโดยใช้แบบจำลอง SERVQUAL ในประเทศกรีซ โดยทำการส่งแบบสอบถามไปยังลูกค้าจำนวน 260 ท่าน พบว่า ลูกค้ามีความคาดหวังในมิติความน่าเชื่อถือ (Reliability) สูงสุด สำหรับการวัดความแตกต่างพบว่า มิติความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangibles) มีช่องว่างความแตกต่างต่ำสุด ส่วนช่องว่างที่มีความแตกต่างมากที่สุดได้แก่ มิติการตอบสนองความต้องการของลูกค้า (Responsiveness) และมิติความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) (Arasli, Mehtap-Smadi, & Katircioglu, 2005) งานวิจัยเรื่อง คุณภาพการบริการ กรณีศึกษาธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง ได้นำแบบจำลอง SERVQUAL ไปวัดคุณภาพการบริการธนาคารจำนวน 2 ธนาคาร ธนาคาร A จำนวน 3 สาขา ธนาคาร B จำนวน 2 สาขา ในรัฐเนบราสกา (Nebraska) ประเทศสหรัฐอเมริกา การวัดครอบคลุม 5 มิติ 15 ตัวบ่งชี้ แบบสอบถามถูกส่งไปยังลูกค้าสาขาละ 160 คน รวม 800 คน แต่มีลูกค้าตอบแบบสอบถามกลับมาคิดเป็น 59 เปอร์เซ็นต์ ผลลัพธ์จากงานวิจัยพบว่าธนาคาร A มีคุณภาพการบริการที่ดีกว่าธนาคาร B โดยภาพรวมของทั้ง 2 ธนาคาร มิติที่มีระดับความคาดหวังสามารถเรียงลำดับมากไปหาน้อยได้ดังต่อไปนี้ การตอบสนองความต้องการของลูกค้า ความน่าเชื่อถือ ความเชื่อมั่น ความเป็นรูปธรรมของการบริการ และความเห็นอกเห็นใจ (Najjar & Bishu, 2006)

งานวิจัยในอุตสาหกรรมบริการของธนาคารที่ผ่านมามีหลายงานวิจัยที่ได้นำแบบจำลอง SERVQUAL ไปวัดระดับความแตกต่างระหว่างความคาดหวังกับความพอใจของลูกค้า (Petridou *et al.*, 2007; Najjar & Bishu, 2006; Arasli *et al.*, 2005; Spathis *et al.*, 2004) ผลลัพธ์ที่ได้จากงานวิจัยมีทั้งเหมือนและแตกต่างกันออกไป งานวิจัยที่ผ่านมานั้นเป็นการวัดในมุมมองของลูกค้าผู้รับบริการของธนาคาร แต่จากการทบทวนวรรณกรรมยังไม่ปรากฏการวัดในมุมมองของธนาคารซึ่งเป็นผู้ให้บริการ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีความน่าสนใจเนื่องจากยังไม่มี การวัดระดับความสำคัญของมิติเชิงคุณภาพตามกรอบแบบจำลอง SERVQUAL อย่างไรก็ตาม การวัดคุณภาพการบริการทั้ง 5 มิติตามกรอบแบบจำลอง SERVQUAL ไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อวัดในมุมมองของธนาคารดังนั้นจะต้องพิจารณาเครื่องมือเพื่อมาใช้ในการศึกษานี้

เมื่อพิจารณาตามโครงร่างของงานวิจัยที่จะทำการศึกษาพบว่า โครงร่างดังกล่าวเข้าข่ายกระบวนการการตัดสินใจแบบหลายเกณฑ์ (Multi-Criteria Decision Analysis) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเพื่อให้ได้ทางเลือกที่ดีที่สุดบนพื้นฐานและข้อจำกัดของการบริการของธนาคารแต่ละราย ขั้นตอนสำคัญของกระบวนการการตัดสินใจแบบหลายเกณฑ์อยู่ที่กฎเกณฑ์การตัดสินใจ (Decision rules) ซึ่งเป็นกระบวนการวิเคราะห์เพื่อรวมหลักเกณฑ์เข้าด้วยกัน เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่สามารถเรียงลำดับความสำคัญ ทำให้สามารถตัดทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาตามกระบวนการการตัดสินใจแบบหลายเกณฑ์พบว่ามีเครื่องมือสำหรับกระบวนการการตัดสินใจหลายเครื่องมือ หนึ่งในเครื่องมือที่ถูกใช้อย่างแพร่หลายเพื่อการหาค่าน้ำหนักความสำคัญได้แก่ กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์

2.2 กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ (Analytical Hierarchy Process)

กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ถูกพัฒนาขึ้นโดย ศาสตราจารย์ Thomas Saaty โดยมีต้นกำเนิดมาจากการเลียนแบบวิธีการตัดสินใจของมนุษย์บนพื้นฐานความรู้ที่มีของคนนั้นๆ โดยแบ่งองค์ประกอบของปัญหาออกมาเป็นส่วนๆ แล้วจัดแจงใหม่ให้อยู่ในรูปแบบแผนภูมิเชิงลำดับชั้น ต่อจากนั้นก็กำหนดตัวเลขที่เกิดจากการวินิจฉัยเปรียบเทียบหาความสำคัญของแต่ละปัจจัยและสังเคราะห์ตัวเลขของการวินิจฉัยนั้น เพื่อที่จะคำนวณดูว่าปัจจัยหรือทางเลือกอะไรที่มีค่าลำดับความสำคัญสูงสุด โดยมีหลักการทางสถิติคอยกำกับเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความลำเอียง ซึ่งจะทำให้การตัดสินใจภายใต้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์มีความเชื่อมั่นว่าเป็นการตัดสินใจที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพกับปัญหาดังต่อไปนี้ การจัดลำดับความสำคัญ การเลือกนโยบาย การตัดสินใจการใช้ทรัพยากร การประเมินความเสี่ยง การวัดผลและการประเมินผล การวางแผน การตัดสินใจเลือกกฎเกณฑ์ต่างๆ และการลดความขัดแย้ง เป็นต้น (Saaty, 1980; วิฑูรย์ ตันศิริคงคผล, 2542)

2.2.1 หลักการสำคัญของกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์

หลักการสำคัญของกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ถูกกำหนดไว้ 3 หลักการดังต่อไปนี้

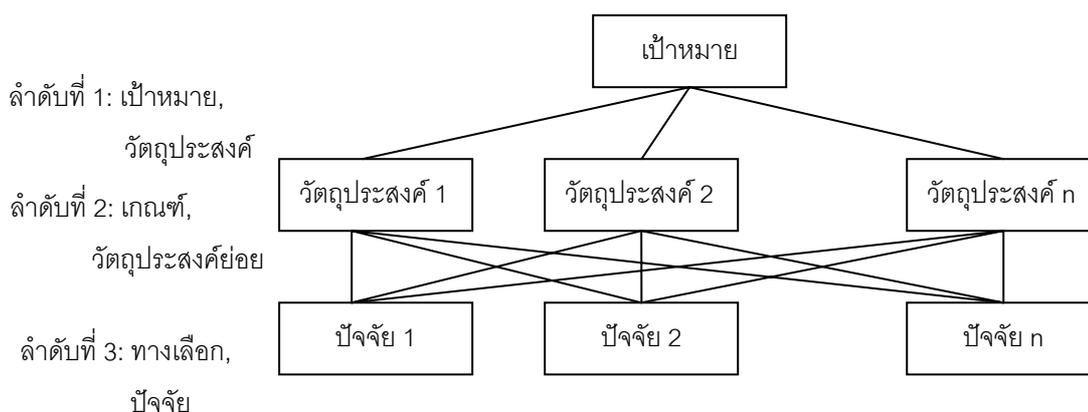
1. หลักการสร้างรูปแบบของปัญหา จะต้องสร้างรูปแบบของปัญหาให้เป็นโครงสร้างลำดับชั้นที่มีความเชื่อมโยงกันระหว่างลำดับชั้น โดยแต่ละปัจจัยที่อยู่ในลำดับชั้นเดียวกันจะเป็นอิสระต่อกัน ซึ่งองค์ประกอบหลักของโครงสร้างลำดับชั้นประกอบด้วย ลำดับชั้นของวัตถุประสงค์ ลำดับชั้นของปัจจัยที่ใช้เป็นเกณฑ์การตัดสินใจ และลำดับชั้นของทางเลือกต่าง ๆ ของปัญหา ตามลำดับ
2. หลักการใช้ดุลยพินิจเชิงเปรียบเทียบ เป็นการเปรียบเทียบความสำคัญของปัจจัยต่าง ๆ ในกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ ผู้ตัดสินใจจะต้องเปรียบเทียบปัจจัยที่มีอยู่ในลำดับชั้นเดียวกันเป็นคู่ ๆ โดยคำนึงถึงความสำคัญที่มีต่อลำดับชั้นที่สูงกว่าเป็นคู่ ๆ จนครบทุกปัจจัย
3. หลักการความสอดคล้องของเหตุผล ซึ่งความสอดคล้องของเหตุผลมีความหมายสองประการ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง หลักการตัดสินใจภายใต้วัตถุประสงค์เดียวกัน ประการที่สอง การวิเคราะห์ความสอดคล้อง

2.2.2 ขั้นตอนของกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์

กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ประกอบด้วยหลักการสามประการ ได้แก่ หลักการสร้างรูปแบบของปัญหา หลักการใช้ดุลยพินิจเปรียบเทียบ และหลักการความสอดคล้องของเหตุผลที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งจะประกอบด้วยขั้นตอนย่อยแปดขั้นตอนสำหรับการประยุกต์ใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางกรอบของปัญหา ก่อนอื่นจะต้องมั่นใจว่ากระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์สามารถตอบคำถามที่ตั้งไว้ได้ แล้วจึงวางกรอบของปัญหา กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ย่อย และกำหนดทางเลือกให้มีความชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนหรือเกิดความลำเอียงในการตัดสินใจ รวมถึงการกำหนดคุณสมบัติของบุคคล และหลักเกณฑ์ต่างๆ ในการตัดสินใจ

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างแผนภูมิของกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ โดยการนำเป้าหมาย วัตถุประสงค์ย่อย ทางเลือกที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาเขียนเป็นโครงสร้างลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์โดยเริ่มจากลำดับชั้นสูงสุดลงมา ลำดับชั้นบนสุดคือเป้าหมาย ลำดับชั้นต่อมาเป็นวัตถุประสงค์ย่อย และทางเลือก ตามลำดับ จำนวนลำดับชั้นขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของปัญหาที่ทำการศึกษา

ภาพที่ 2.2 รูปแบบทั่วไปของโครงสร้างลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์

ที่มา: Saaty, 1980

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างตารางเมตริกซ์เพื่อวินิจฉัยเปรียบเทียบปัจจัยต่างๆ เป็นคู่ๆ กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์กำหนดตัวเลข 1-9 ตามตารางที่ 2.2 แทนระดับความสำคัญของการเปรียบเทียบปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อปัจจัยในระดับชั้นที่สูงกว่า ตารางเมตริกซ์มีช่องให้ใส่ผลการวินิจฉัยในพื้นที่เหนือเส้นทะแยงมุม ส่วนพื้นที่ที่อยู่ใต้เส้นทะแยงมุมเป็นค่าต่างตอบแทนหรือเศษส่วน ดังนั้นถ้าปัจจัย A มีความสำคัญมากกว่าปัจจัย B ในระดับ 5 ค่าตัวเลขที่ได้ให้เขียนลงบนพื้นที่เหนือเส้นทะแยงมุมของเมตริกซ์

เกณฑ์ตัดสินใจ	ปัจจัย A	ปัจจัย B	ปัจจัย C
ปัจจัย A	1	5	
ปัจจัย B	1/5	1	
ปัจจัย C			1

แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าปัจจัย A มีความสำคัญน้อยกว่าปัจจัย B ที่ระดับ 5 ค่าที่ได้ก็จะเป็นเศษส่วนเหนือเส้นทะแยงมุม ค่าที่เป็นเศษส่วนแสดงว่า A มีระดับความสำคัญน้อยกว่า B

เกณฑ์ตัดสินใจ	ปัจจัย A	ปัจจัย B	ปัจจัย C
ปัจจัย A	1	1/5	
ปัจจัย B	5	1	
ปัจจัย C			1

ส่วนค่าที่อยู่ด้านล่างเส้นทะแยงมุมจะเท่ากับค่าต่างตอบแทนของค่าที่อยู่เหนือเส้นทะแยงมุมเสมอ

ตารางที่ 2.2

แสดงมาตราส่วนในการวินิจฉัยเปรียบเทียบเป็นคู่ ๆ

ระดับ ความสำคัญ	ความหมาย	คำอธิบาย
1	สำคัญเท่ากัน (Equally important)	ทั้งสองปัจจัยมีความสำคัญต่อ วัตถุประสงค์เท่ากัน
3	สำคัญกว่าปานกลาง (Moderately more important)	ปัจจัยที่กำลังพิจารณามีความสำคัญ มากกว่าอีกปัจจัยหนึ่งปานกลาง
5	สำคัญกว่าอย่างเห็นได้ชัด (Strongly more important)	ปัจจัยที่กำลังพิจารณามีความสำคัญ มากกว่าอีกปัจจัยอย่างเด่นชัด
7	สำคัญกว่าอย่างชัดเจนมาก (Very strongly more important)	ปัจจัยที่กำลังพิจารณามีความสำคัญ มากกว่าอีกปัจจัยอย่างเด่นชัดมาก
9	สำคัญกว่าที่สุด (Extremely more important)	ค่าความสำคัญสูงสุดที่จะเป็นไปได้ใน การพิจารณาเปรียบเทียบ
2, 4, 6, 8	ความสำคัญที่อยู่ระหว่างแต่ละระดับ (Intermediate judgment value)	ความสำคัญที่ก้ำกึ่งระหว่างความสำคัญ แต่ละระดับตามลำดับตัวเลข

ที่มา: Saaty, 1980

ขั้นตอนที่ 4 หาผลการวินิจฉัยเปรียบเทียบเป็นคู่ ๆ ทั้งหมดที่ละคู่แล้วใส่ข้อมูลตัวเลขของการวินิจฉัยเปรียบเทียบลงในตารางเมตริกซ์ตามขั้นตอนที่ 3 จนครบทุกเกณฑ์การตัดสินใจ

ขั้นตอนที่ 5 หลังจากใส่ข้อมูลของการวินิจฉัยเปรียบเทียบทั้งหมดลงในตารางเมตริกซ์แล้ว จึงคำนวณหาลำดับความสำคัญและวิเคราะห์ความสอดคล้องของการตัดสินใจในแต่ละลำดับ

ขั้นตอนที่ 6 ดำเนินการตามขั้นตอนที่ 3 ถึง ขั้นตอนที่ 5 สำหรับปัจจัยแต่ละลำดับชั้นแต่ละชุดตามโครงสร้างของแผนภูมิลำดับชั้น

ขั้นตอนที่ 7 สังเคราะห์องค์ประกอบทั้งหมดของแผนภูมิโดยนำเอาลำดับความสำคัญของปัจจัยในระดับล่างมาถ่วงน้ำหนักกับลำดับความสำคัญของปัจจัยที่อยู่ระดับถัดขึ้นไป และนำค่าผลรวมที่ได้มาหาลำดับความสำคัญทั่วทั้งแผนภูมิ ทำเช่นนี้จนถึงลำดับชั้นล่างสุด

ขั้นตอนที่ 8 คำนวณหาค่าความสอดคล้องของการตัดสินใจทั่วทั้งแผนภูมิเพื่อทดสอบว่าการวินิจฉัยทั่วทั้งแผนภูมิสมเหตุสมผลหรือไม่ โดยมีข้อกำหนดของค่าอัตราส่วนความไม่สอดคล้อง (Inconsistency Ratio, IR) ดังต่อไปนี้

$$IR \leq 0.05 \text{ สำหรับการเปรียบเทียบ 3 ปัจจัย}$$

$$IR \leq 0.09 \text{ สำหรับการเปรียบเทียบ 4 ปัจจัย}$$

$$IR \leq 0.10 \text{ สำหรับการเปรียบเทียบ 5 ปัจจัยขึ้นไป}$$

2.2.3 การวิเคราะห์ลำดับความสำคัญ

2.2.3.1 ประเภทของลำดับความสำคัญ

ลำดับความสำคัญของกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. ลำดับความสำคัญเฉพาะแห่ง คือลำดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยในลำดับชั้นเดียวกันภายใต้ปัจจัยที่อยู่ลำดับชั้นสูงกว่าถัดขึ้นไป
2. ลำดับความสำคัญทั่วทั้งแผนภูมิ คือลำดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยในแผนภูมิ เมื่อเทียบกับคะแนนของปัจจัยที่เป็นปัญหาหรือเป้าหมาย ซึ่งอยู่ลำดับชั้นสูงสุดและต้องมีค่าเท่ากับ 1 เสมอ
3. ลำดับความสำคัญรวม คือลำดับความสำคัญของปัจจัยที่เป็นทางเลือกที่ใช้ในการตัดสินใจ ซึ่งได้มาจากผลรวมของลำดับความสำคัญทั่วทั้งแผนภูมิของเกณฑ์ต่างๆ ในแต่ละทางเลือก

2.2.3.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ลำดับความสำคัญ

ลำดับความสำคัญเกิดขึ้นจากการนำเอาผลการวินิจฉัยเปรียบเทียบเป็นคู่ ๆ ของทุกปัจจัยในตารางเมตริกซ์มาสังเคราะห์ ตัวอย่างเช่น การเลือกซื้อรถยนต์ 3 ยี่ห้อที่อยู่ในระดับเดียวกันคือ A1, A2 และ A3 โดยใช้เกณฑ์ความสะดวกสบายเพียงเกณฑ์เดียว เริ่มต้นโดยการสร้างตารางเมตริกซ์ แล้วใส่ชื่อรถทั้งในแนวนอนและแนวตั้ง ต่อจากนั้นใส่เลขหนึ่งลงตามเส้นทะแยงมุมของตารางเมตริกซ์ แล้วทำการเปรียบเทียบโดยทำการใส่ตัวเลขในการเปรียบเทียบในส่วนที่อยู่เหนือเส้นทะแยงมุม ส่วนพื้นที่ที่อยู่ใต้เส้นทะแยงมุมเป็นเพียงค่าต่างตอบแทนซึ่งจะเป็น

เศษส่วนของค่าที่อยู่เหนือเส้นทแยงมุม โดยยึดปัจจัยในแนวตั้งเป็นหลักแล้วนำปัจจัยในแนวนอนมาเปรียบเทียบ ในกรณีที่ปัจจัยในแนวตั้งมีความสำคัญมากกว่าปัจจัยในแนวนอนจะได้ตัวเลขแสดงความสำคัญเป็น 1 ถึง 9 ในกรณีที่ปัจจัยในแนวตั้งมีความสำคัญน้อยกว่าปัจจัยในแนวนอนจะได้ตัวเลขแสดงความสำคัญเป็นเศษส่วน ดังตัวอย่างต่อไปนี้เป็นการตัดสินใจเลือกรถยนต์สามยี่ห้อภายใต้เกณฑ์ความสะดวกสบายเพียงอย่างเดียว

เมตริกซ์แสดงผลการเปรียบเทียบเป็นคู่ ๆ

ความสะดวกสบาย	ยี่ห้อ A1	ยี่ห้อ A2	ยี่ห้อ A3
ยี่ห้อ A1	1	1/2	1/4
ยี่ห้อ A2	2	1	1/2
ยี่ห้อ A3	4	2	1

รถยี่ห้อ A1 เมื่อเปรียบเทียบกับรถยี่ห้อ A2 แล้วพบว่ารถยี่ห้อ A1 มีความสะดวกสบายน้อยกว่ารถยี่ห้อ A2 เล็กน้อย ซึ่งจะได้ค่าความสำคัญเป็นเศษส่วนเหนือเส้นทแยงมุม ส่วนใต้เส้นทแยงมุมจะเป็นเศษส่วนของค่าเหนือเส้นทแยงมุม จึงทำให้ได้ค่าความสำคัญเป็นจำนวนเต็ม เมื่อเปรียบเทียบยี่ห้อ A2 กับยี่ห้อ A1 ในการทำการวินิจฉัยเปรียบเทียบจะทำเฉพาะส่วนที่เหนือเส้นทแยงมุมเท่านั้น ส่วนพื้นที่ใต้เส้นทแยงมุมเป็นค่าต่างตอบแทนของพื้นที่เหนือเส้นทแยงมุม สูตรที่ใช้สำหรับการคำนวณหาจำนวนครั้งในการวินิจฉัยคือ

$$(n^2 - n) / 2 \quad \text{โดยที่ } n \text{ คือจำนวนปัจจัยที่ถูกนำมาเปรียบเทียบ} \quad (2.1)$$

หลังจากทำการวินิจฉัยปัจจัยแถวที่ 1 แล้ว ปัจจัยที่เหลือก็สามารถหาได้จากความสัมพันธ์ของตัวเลขที่เกิดขึ้นแล้ว เช่น $A = 2B$ และ $B = 2C$ ก็จะสามารถสรุปได้ว่า $A = 4C$ หรือผู้ทำการวินิจฉัยสามารถใส่ค่าการวินิจฉัยของคู่ที่มีความชัดเจนที่สุดก่อน ส่วนคู่ที่เหลือก็สามารถหาได้จากความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นได้ เมื่อทำการวินิจฉัยเสร็จแล้วลำดับต่อไปก็คือการคำนวณหาลำดับความสำคัญโดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. หาผลรวมของตัวเลขในแต่ละหลักของตารางเมตริกซ์

ความสะกดสบาย	ยี่ห้อ A1	ยี่ห้อ A2	ยี่ห้อ A3
ยี่ห้อ A1	1	1/2	1/4
ยี่ห้อ A2	2	1	1/2
ยี่ห้อ A3	4	2	1
ผลรวม	7	3.5	1.75

2. หารตัวเลขในแต่ละหลักด้วยค่าผลรวมของหลักนั้น

ความสะกดสบาย	ยี่ห้อ A1	ยี่ห้อ A2	ยี่ห้อ A3
ยี่ห้อ A1	1/7	1/7	1/7
ยี่ห้อ A2	2/7	2/7	2/7
ยี่ห้อ A3	4/7	4/7	4/7

3. หาค่าเฉลี่ยของแต่ละแถวบน

ความสะกดสบาย	ยี่ห้อ A1	ยี่ห้อ A2	ยี่ห้อ A3	ค่าเฉลี่ย
ยี่ห้อ A1	1/7	1/7	1/7	0.14
ยี่ห้อ A2	2/7	2/7	2/7	0.29
ยี่ห้อ A3	4/7	4/7	4/7	0.57

ค่าเฉลี่ยของแต่ละแถวบนที่ได้ 0.14, 0.29 และ 0.57 ตามลำดับ คือค่าลำดับความสำคัญของการเปรียบเทียบโดยรวม ซึ่งสามารถสรุปผลจากการสังเคราะห์ตัวเลขที่ได้จากการวินิจฉัยว่าภายใต้เงื่อนไขความสะกดสบายของรถทั้ง 3 ยี่ห้อ พบว่ารถยี่ห้อ A3 มีความสะกดสบายมากเป็นลำดับที่ 1 ที่คะแนน 0.57 หรือ 57% รถยี่ห้อ A2 มีคะแนนเป็นอันดับที่ 2 ที่คะแนน 0.29 หรือ 29% ส่วนรถยี่ห้อ A1 มีความสะกดสบายเป็นอันดับสุดท้ายที่คะแนน 0.14 หรือ 14%

2.2.4 การวิเคราะห์อัตราส่วนความไม่สอดคล้องของการตัดสินใจ

โดยปกติแล้วการใช้ประสบการณ์ ความรู้สึกในการวินิจฉัยปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนนั้นยากที่จะทำให้มีความสอดคล้องสมบูรณ์ 100% แต่ความไม่สอดคล้องนั้นจะต้องอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ตัวอย่างต่อไปนี้จะแสดงการวิเคราะห์ความสอดคล้องของการตัดสินใจเลือกกรณี 3 ยี่ห้อโดยใช้เกณฑ์ความสะดวกสบายเพียงอย่างเดียว ซึ่งมีขั้นตอนการวิเคราะห์อัตราส่วนความไม่สอดคล้องดังต่อไปนี้

1. เมตริกซ์สรุปผลการเปรียบเทียบรถทั้งสามยี่ห้อภายใต้เกณฑ์ความสะดวกสบาย

ความสะดวกสบาย	ยี่ห้อ A1	ยี่ห้อ A2	ยี่ห้อ A3
ยี่ห้อ A1	1	1/2	1/4
ยี่ห้อ A2	2	1	1/4
ยี่ห้อ A3	4	4	1
ผลรวม	7	5.5	1.5

2. หาผลรวมแนวนอนและหาค่าเฉลี่ยตามแนวนอนจะได้ค่าความสำคัญ

ความสะดวกสบาย	ยี่ห้อ A1	ยี่ห้อ A2	ยี่ห้อ A3	ผลรวม	ค่าความสำคัญ
ยี่ห้อ A1	1/7	1/11	1/6	0.40	$0.40/3 = 0.13$
ยี่ห้อ A2	2/7	2/11	1/6	0.63	$0.63/3 = 0.21$
ยี่ห้อ A3	4/7	8/11	4/6	1.97	$1.97/3 = 0.66$

3. การหาผลคูณของค่าที่ได้จากการเปรียบเทียบกับค่าความสำคัญ

ความสะดวกสบาย	ยี่ห้อ A1	ยี่ห้อ A2	ยี่ห้อ A3
	(0.13)	(0.21)	(0.66)
ยี่ห้อ A1	1×0.13	0.5×0.21	0.25×0.66
ยี่ห้อ A2	2×0.13	1.0×0.21	0.25×0.66
ยี่ห้อ A3	4×0.13	4.0×0.21	1.00×0.66

4. การหาผลรวมในแนวนอนของผลคูณที่ได้จากขั้นตอนที่ 3

ความสะดวกสบาย	ยี่ห้อ A1	ยี่ห้อ A2	ยี่ห้อ A3	ผลรวม
ยี่ห้อ A1	0.13	0.11	0.17	0.41
ยี่ห้อ A2	0.26	0.21	0.17	0.64
ยี่ห้อ A3	0.52	0.84	0.66	2.02

เมื่อได้ผลรวมในแนวนอนแต่ละแถวแล้ว ก็นำผลรวมนั้นตั้งหารด้วยลำดับความสำคัญโดยรวม

$$\begin{pmatrix} 0.41 \\ 0.64 \\ 2.02 \end{pmatrix} \div \begin{pmatrix} 0.13 \\ 0.21 \\ 0.66 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 3.15 \\ 3.05 \\ 3.06 \end{pmatrix}$$

นำผลลัพธ์ที่ได้มาบวกกันและหารด้วยจำนวนปัจจัยในตัวอย่างไม่ก็จำนวนปัจจัยเท่ากับ 3

$$(3.15+3.05+3.06)/3 = 9.26/3 = 3.09 = \lambda_{\max}$$

เมื่อทราบ $\lambda_{\max}$ จะต้องหาค่าดัชนีความสอดคล้อง หรือ CI ซึ่งเท่ากับ $(\lambda_{\max} - n) / (n-1)$

$$CI_{\text{จากการคำนวณ}} = (3.09 - 3) / 2 = 0.045 \quad \text{เมื่อ } n = \text{จำนวนปัจจัย}$$

เพื่อหาอัตราส่วนความไม่สอดคล้อง ต้องนำผลลัพธ์ CI ที่ได้มาเปรียบเทียบกับ CI ที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างตารางเมตริกซ์จำนวนมากดังนี้

ตารางที่ 2.3
ค่า CI ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่าง

ขนาดของตารางเมตริกซ์	1	2	3	4	5	6	7	8	9
ค่า CI ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่าง	0.00	0.00	0.52	0.89	1.11	1.25	1.40	1.45	1.49

ที่มา: Saaty, 1980

$$IR = (CI_{\text{จากการคำนวณ}} / CI_{\text{จากการสุ่มตัวอย่าง}}) = 0.045/0.52 = 0.09 \text{ หรือ } 9\%$$

สรุปอัตราส่วนความไม่สอดคล้องเท่ากับ 0.09 หรือ 9% ซึ่งสูงกว่าค่าที่ยอมรับได้คือ 5% สำหรับการเปรียบเทียบ 3 ปัจจัย แสดงว่าไม่มีค่าความสอดคล้องของการตัดสินใจ ทำให้ไม่สามารถยอมรับการตัดสินใจได้ สามารถแก้ไขได้โดยทำการเปรียบเทียบใหม่อีกครั้งหนึ่ง

2.2.5 สรุปลักษณะเด่นของกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์

กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ (Analytic Hierarchy Process) เป็นเครื่องมือช่วยในการตัดสินใจที่ได้รับการยอมรับว่าสามารถใช้กับปัญหาที่มีความสลับซับซ้อน ทั้งที่เป็นนามธรรมและเป็นรูปธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับศึกษาความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการบริการของธนาคาร ตามแบบจำลอง SERVQUAL ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1. แบ่งองค์ประกอบของปัญหาออกเป็นลำดับชั้นโดยมีความเชื่อมโยงกันระหว่างลำดับชั้น ทำให้ปัญหาที่มีความซับซ้อนมีความชัดเจนทำให้สามารถตัดสินใจได้ง่ายขึ้น โดยโครงสร้างพื้นฐานจะประกอบด้วยลำดับชั้นเป้าหมาย ลำดับชั้นเกณฑ์ของเป้าหมาย และลำดับชั้นของทางเลือกหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เป็นวิธีการที่ใช้ดุลยพินิจในการเปรียบเทียบปัจจัยในลำดับชั้นเดียวกันเป็นคู่ๆ ที่ละคู่โดยคำนึงถึงความสำคัญต่อเกณฑ์ที่อยู่ในลำดับชั้นที่สูงกว่าที่ละเกณฑ์จนครบซึ่งจะทำให้ตัดสินใจได้ง่ายขึ้น

3. เป็นวิธีการที่ใช้ตัวเลข 1 – 9 เป็นมาตรวัดสามารถแบ่งระดับความสำคัญได้หลายระดับ ทำให้ผลของการตัดสินใจมีความสอดคล้องกัน
4. เป็นวิธีการที่หลักการทางสถิติคอยกำกับเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของการตัดสินใจ
5. เป็นวิธีการที่สามารถตอบคำถามของการเปรียบเทียบปัจจัยต่าง ๆ ได้ทุกลำดับชั้น คือลำดับความสำคัญเฉพาะแห่ง ลำดับความสำคัญทั่วทั้งแผนภูมิ และลำดับความสำคัญรวม

2.2.6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์

กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ถูกนำไปประยุกต์ใช้เพื่อหาทางเลือกที่ดีที่สุดในการตัดสินใจในหลายกรณี งานวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบสมรรถนะ (benchmarking) คู่แข่งขันในเรื่องคุณภาพคลินิกโดยใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ กรณีศึกษา คลินิกรักษาโรคมะเร็งในประเทศเกาหลี ลำดับชั้นการวิเคราะห์ถูกแบ่งออกเป็น 5 ชั้น ลำดับชั้นที่ 1 เป็นเป้าหมายได้แก่สมรรถนะคู่แข่งขันของคลินิกรักษาโรคมะเร็งในประเทศเกาหลี ลำดับชั้นที่ 2 แบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย คือคุณภาพทางเทคนิคและคุณภาพของงานตามหน้าที่ ลำดับชั้นที่ 3 เป็นปัจจัยย่อย ได้แก่ การจัดการคลินิกของปัจจัยคุณภาพทางเทคนิค และความพร้อมของเครื่องมือเครื่องมือทางการแพทย์กับความพึงพอใจของผู้ป่วย ซึ่งเป็นของปัจจัยคุณภาพของงานตามหน้าที่ ลำดับชั้นที่ 4 แสดงคุณลักษณะเฉพาะตัว และลำดับชั้นที่ 5 เป็นทางเลือกของคลินิกที่ให้บริการในประเทศเกาหลี (Min, Mitra, & Oswald, 1997) กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ยังได้ไปเป็นส่วนหนึ่งโดยทำหน้าที่ เป็นเครื่องมือในการวิจัยเรื่องการเลือกทำเลที่ตั้งสำหรับจัดสร้างศูนย์ประชุมเพื่อรองรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว กระบวนการดังกล่าวช่วยจัดลำดับความสำคัญ 5 มิติหลัก 17 คุณลักษณะย่อยพบว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ คุณลักษณะย่อยเรื่องความเหมาะสมในมิติของการประชุมกลุ่มย่อยและการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก แต่สิ่งที่น่าสังเกตก็คือ สิ่งที่สำคัญที่สุดไม่ได้อยู่ในมิติที่สำคัญที่สุด โดยมิติที่สำคัญที่สุดคือ สภาพแวดล้อมของโครงการ (Chen, 2006) งานวิจัยเพื่อหาลำดับความสำคัญของความสามารถทางการแข่งขันของบริษัทในภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยทำการศึกษาจากบริษัทชั้นนำที่เป็นสมาชิกของสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย งานวิจัยได้ใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์เพื่อลำดับความสำคัญ แบ่งลำดับชั้นออกเป็น 3 ลำดับ ในลำดับชั้นที่ 2 แบ่งปัจจัยออกเป็น 6 ปัจจัย ผลลัพธ์ที่ได้ในลำดับชั้นนี้คือปัจจัยด้านคุณภาพของผลผลิตมีความสำคัญที่สุด ปัจจัยด้านราคามี

ความสำคัญน้อยที่สุด ในลำดับชั้นที่ 3 มีทางเลือกทั้งหมด 31 ทางเลือก ทางเลือกที่มีความสำคัญที่สุดในลำดับชั้นนี้คือการมีปริมาณผลผลิตที่ไม่ได้คุณภาพให้น้อยที่สุดซึ่งทางเลือกดังกล่าวก็อยู่ในปัจจัยด้านคุณภาพของผลผลิต (Phusavat & Kanchana, 2007)

ในภาคธุรกิจธนาคารได้มีการทำวิจัย เพื่อทราบถึงปัจจัยในการเลือกใช้นาครใน ประเทศสิงคโปร์โดยใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ จากปัจจัยทางเลือกทั้งหมด 9 ปัจจัย เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ อัตราดอกเบี้ยที่สูง ทำเลที่ตั้ง คุณภาพการบริการ สามารถทำธุรกรรมได้ด้วยตัวเองผ่านอุปกรณ์ ค่าธรรมเนียมต่ำ อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำ ชั่วโมงเปิดทำการนานกว่าปกติ มีสิทธิพิเศษสำหรับนักศึกษาในระดับปริญญาตรี และสามารถให้คำแนะนำได้ ธนาคารที่สามารถทำคะแนนเฉลี่ยได้สูงสุดจากการเปรียบเทียบในทุกปัจจัยก็คือ ธนาคาร Post Office Saving และ ธนาคารที่ได้รับคะแนนเฉลี่ยได้ต่ำสุดคือ ธนาคาร Overseas Union จะเห็นได้ว่าคุณภาพการบริการเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญในงานบริการของธนาคาร (Ta & Har, 2000)